

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАН УКРАЇНИ

ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ТА
ДОВГОСТРОКОВІ НАСЛІДКИ
ГОЛОДОМОРУ В УКРАЇНІ

Наталія Супрун, д.е.н. професорка

Всеволод Голубничий (1928-1977)

Один із перших дослідників економічних аспектів Голодомору 1932-1933 рр.

- Запропонував розглядати голод в контексті ефективності радянської економічної системи
- Дослідження економічних втрат від **нереалізованого потенціалу людського капіталу** (одна із перших спроб постановки проблеми в світовій науці)

Основна причина голоду -

спланована
конфіскація в селян
зернових та всіх
інших продуктів
харчування,
включаючи
малопридатні та
непридатні до
споживання сурогати
їжі

радянська
економічна
політика, націлена
на тотальну
монополізацію
економічної влади,
одним із механізмів
якої стала
колективізація

ЕКОНОМІЧНІ ЦІЛІ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

- **МОНОПОЛІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПІД КОНТРОЛЕМ ДЕРЖАВИ**
- **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ**

Модель форсованої індустріалізації - мала забезпечити економічну основу для утримання влади більшовиків

Саме **цей мотив** зумовив форсований характер індустріалізації

Експорт зерна - джерело фінансування

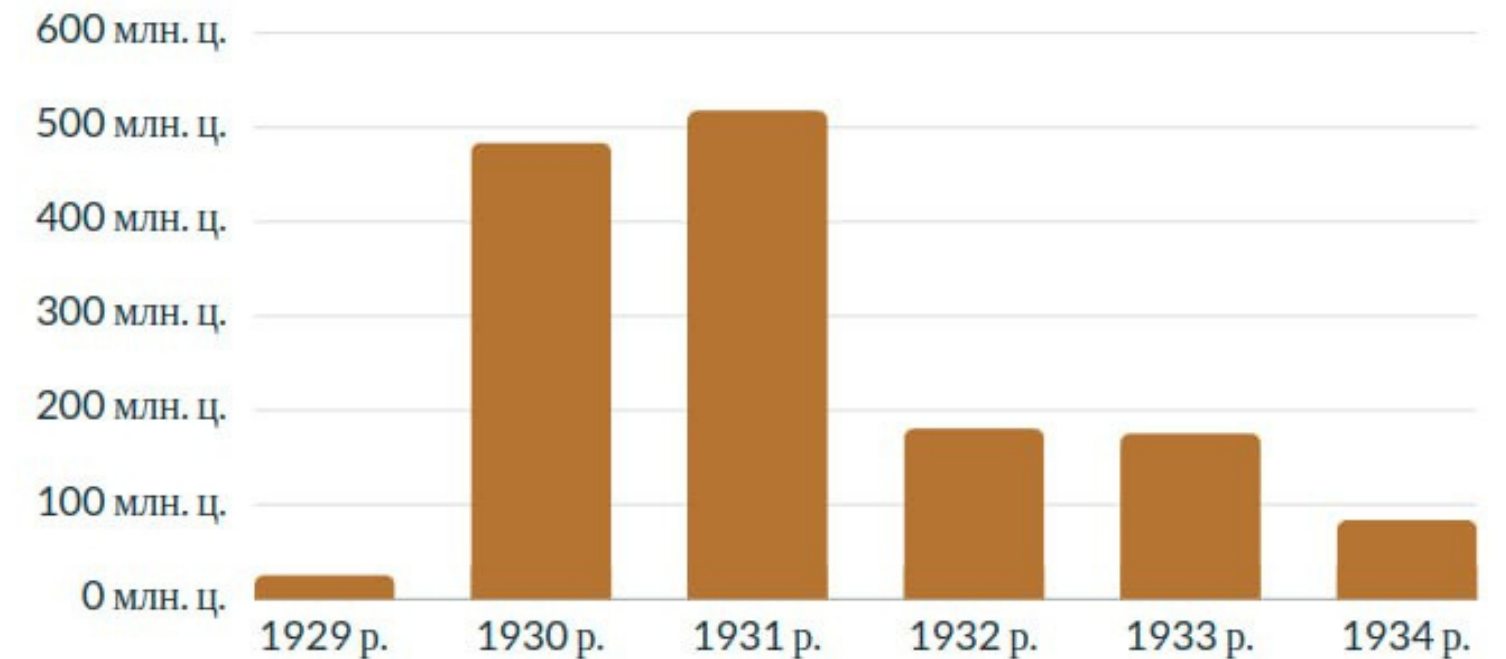
Зовнішньо- економічний контекст

СВІТОВА ЕКОНОМІЧНА КРИЗА 1929 Р.

“Ножиці цін”

Зобов'язання на закупівлю
обладнання та технологій для
індустріалізації

ЕКСПОРТ ЗЕРНА З СРСР

1929 р.	2,6 млн. ц
1930 р.	48,4 млн. ц
1931 р.	51,8 млн. ц
1932 р.	18,1 млн. ц
1933 р.	17,6 млн. ц
1934 р.	17,6 млн. ц

ВНУТРІШНЬО- ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ

ЕКОНОМІЧНА НЕОБҐРУНТОВАНІСТЬ ПЛАНІВ

Похибки в оцінці економічної спроможності господарства

- План I п'ятирічки: капіталовкладення розпорошено між різними поточними цілями, водночас було розпочато будівництво великої кількості промислових об'єктів, на які гостро бракувало ресурсів
- завищені плани урожайності - на 1931 р. урожайність в колгоспах в УРСР було заплановано в 2 рази вищу, ніж це було у селянських господарствах впродовж 1923–1927 рр
- **Плани не були забезпечені ресурсами:** весною 1932 р. для посіву ярових було лише 55% необхідної кількості зерна (Москва дала Україні насінневу позику)

1930

ЧАСТКА УРОЖАЮ
УКРАЇНИ У
ЗАГАЛЬНОСОЮЗНОМУ
ОБСЯЗІ

27%

ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ПО
УКРАЇНІ У
ЗАГАЛЬНОСОЮЗНОМУ
ОБСЯЗІ

38%

ВНУТРІШНЬО- ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ

ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ НАРОЩЕННЯ ОБСЯГІВ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА

Зниження продуктивності с/г

- “розкуркулення” - ліквідація найбільш ефективних с/г виробників (депортація 0,5 млн осіб)
- інституційна невизначеність - чинник дестабілізації економічного розвитку
- 25-тисячники
- “вроджений індивідуалізм”, невміння і небажання працювати колективно та ще й з примусу
- “волинки” - незбройний спротив колективізації

Безгосподарність і втрата мотивації до праці

- Восени 1931 р. замість планових 14 млн га було зорано на зяб лише 6,5 млн га
- За планом 1932 р. мало бути засіяно 19,1 млн га ярових (реально 17 млн га)
- **Втрати урожаю 1932 р. - близько 40%** (цукрових буряків замість планових 16,8 млн т зібрано лише 4,3 млн т)
- За п'ятирічним планом виробництво зерна у 1932 р. мало перевищити 100 млн тон (насправді не досягло і 70 млн)
- Офіційна статистика з виробництва зерна фальсифікована приблизно на 30% (використовувався метод підрахунку зерна на корені)

1932

УРОЖАЙ

-12%

**ВТРАТИ
УРОЖАЮ**

-40-50%

**ХЛІБОЗАГОТІВЛІ ПО
УКРАЇНІ**

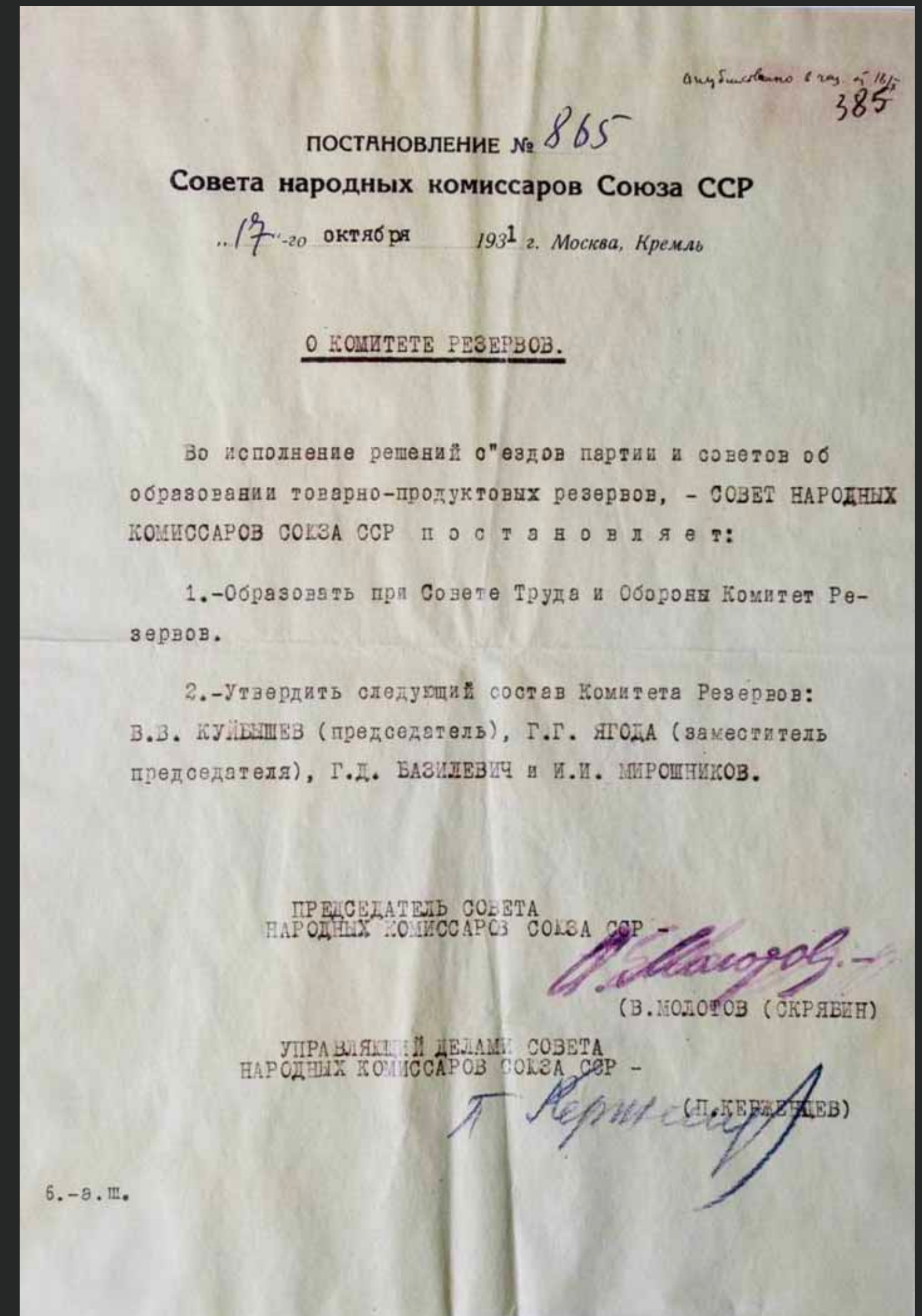
+44%

Голодомор

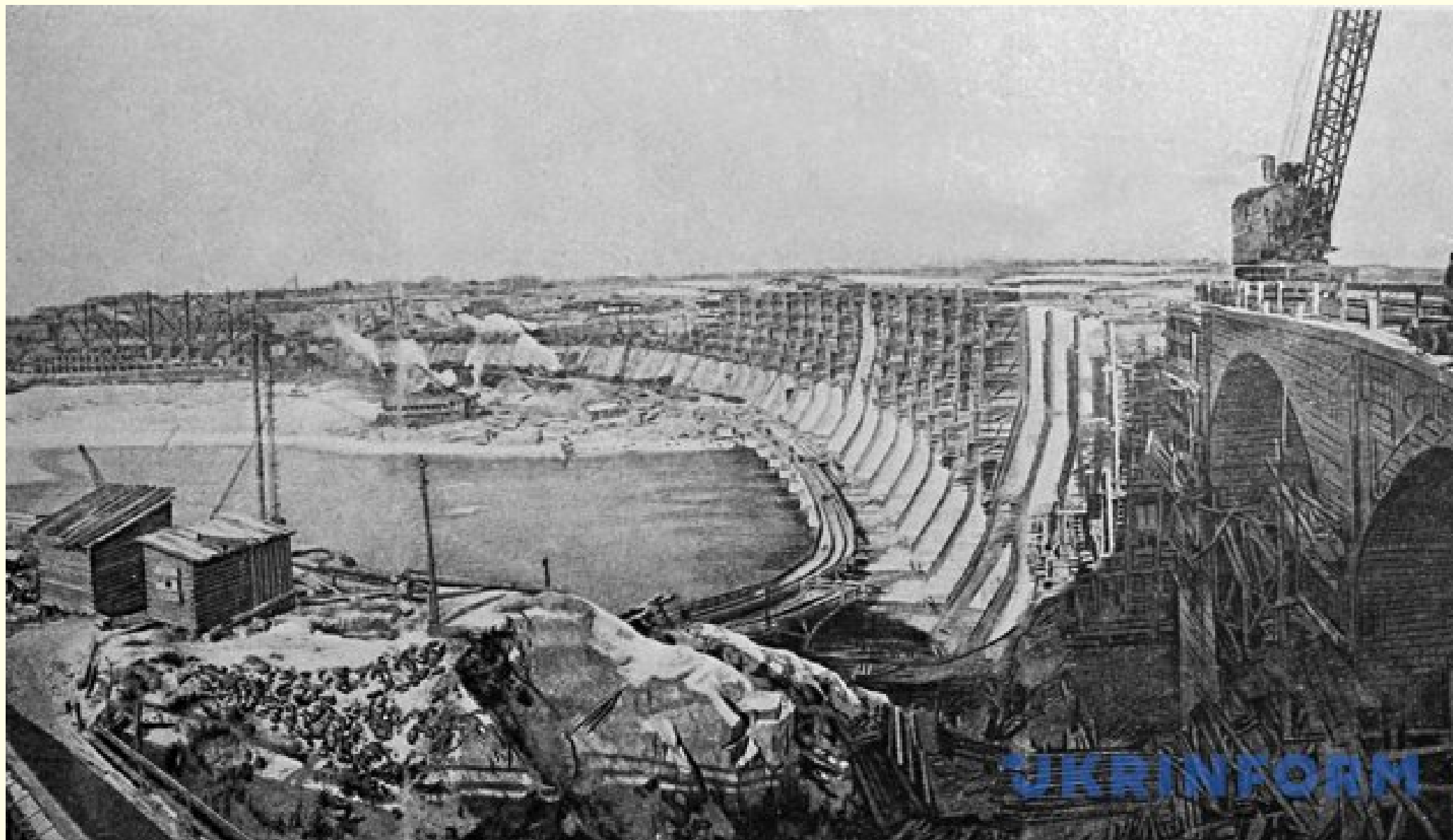
ВЛАДА ЯК МОНОПОЛЬНИЙ РОЗПОРЯДНИК РЕСУРСІВ

КОМІТЕТ РЕЗЕРВІВ

17.10. 1931 р. створений т.зв. Комітет резервів, якому були передані всі мобілізаційні запаси та державний хлібний фонд, що перебував під управлінням Народного комісаріату з постачання.

ДЖЕРЕЛА ФОРСОВАНОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

- мільйони життів
- іноземні технології
- радянська система економічного визиску

НАСЛІДКИ
ГОЛОДОМОРУ
ДЛЯ
ЕКОНОМІКИ
СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА:

ЗНИЖЕННЯ
ПРОДУКТИВНОСТІ
ВИРОБНИЦТВА

Зниження трудового потенціалу економіки

- 3,9 млн загиблих від голоду
- Депортовані (понад 0,5 млн) + репресовані/засуджені/ остракізовані
- Ослаблені голодом
- Зниження мотивації до праці
- Втікачі
- Відтік дітей-сиріт із села (проституція, жебракування, крадіжки)

МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

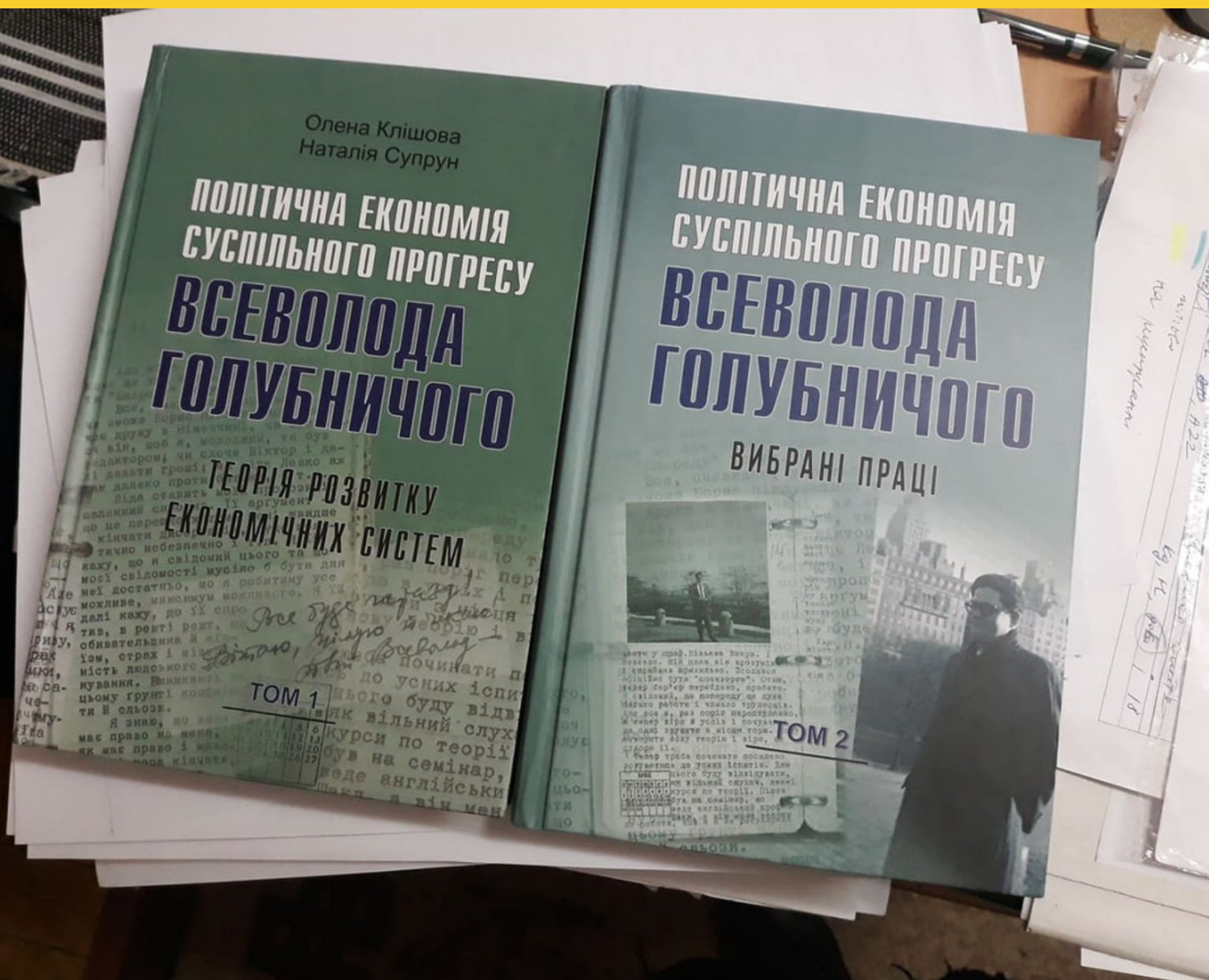
- сільське господарство перестало виконувати свою основну функцію – забезпечення населення продовольством та насичення товарного ринку
- деформація структури ринку
- дисбаланс у співвідношенні товарного попиту і пропозиції
- падіння темпів економічного розвитку

Довгострокові наслідки Голодомору для України

- руйнування традиційної системи господарювання
- втрата почуття власника - зниження економічної активності
- витіснення пам'яті про Голодомор провокує суспільну нездатність до причинно-наслідкового аналізу
- модель вживання - наслідок недостатньо вивченої історії і непрорексфлексованого суспільством досвіду Голодомору
- нація не налаштована на створення **візії успішного майбутнього**

Уроки Голодомору як основа розбудови моделі майбутнього

- **Точки опори:**
 - самозарадність
 - витривалість,
 - здатність відроджуватись і зберігати свою ідентичність попри все
- **Модель успішного майбутнього** має бути згенерована власною національною візією і її метою має бути не виконання цілей економічної системи, а пошук свого національного шляху до успіху і забезпечення щастя окремої людини

ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ГОЛОДОМОРУ В УКРАЇНІ

http://ingedu.org.ua/?page_id=523&aid=302

SUPRUN.NATALIIA@GMAIL.COM